

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΚΑΙ ΕΛΑΧΙΣΤΟΥΣ

Τοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

Ἀντιθέσεις

Ἡ ζωὴ εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀντιθέσεις. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ἐχθρική διάθεση ἢ στάση. Μπορεῖ ἀπλᾶ νὰ διαπιστώνεται μία διαφορετικότητα, μία ἀπόσταση. Πολλὲς φορές μία ἀντίθεση δείχνει τὰ δύο ἄκρα ἑνὸς συνεχοῦς. Ἡ ἐπιθυμία μας τότε ἐκφράζεται στὸ νὰ μεταβοῦμε ἀπὸ τὸ ἓνα σημεῖο στὸ ἄλλο, ἀπὸ τὴ μία ἄκρη στὴν ἄλλη, γιατί ἡ ἔκφραση ἀπὸ τὸ ἓνα ἄκρο στὸ ἄλλο ἔχει διαφορετικὴ σημασία. Κρατάει, ὅμως, τὴν ἔννοια τῆς ἀντιθέσεως. Καὶ δείχνει καὶ τὸν βαθμὸ τοῦ πῶς ἀντιλαμβανόμαστε κάποια πράγματα. Ἔτσι, μερικὲς φορές μεγαλοποιοῦμε κάτι, ἐνῶ σὲ ἄλλες περιπτώσεις τὸ ἐλαχιστοποιοῦμε. Ἄλλες φορές μὲ μεγεθυντικὸ φακὸ μεγεθύνουμε κάτι, πού ἐκ πρώτης ὄψεως εἶναι πολὺ μικρὸ, ἐλάχιστο καὶ ἀσήμαντο. Ἄλλοτε πάλι ἠθελήμενα τὸ σμικρύνουμε. Ἀλλὰ καὶ στὴ σμίκρυνση μποροῦν νὰ ἐμφιλοχωρήσουν ἠθικὰ καὶ ἀξιολογικὰ κριτήρια ὑπερτιμήσεως ἢ ὑποτιμήσεως ἢ προβολῆς τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου προτύπου.

Ὅλα, ὅμως, αὐτὰ τὰ ἀντίθετα τὰ ἀναφέρουμε γιὰ νὰ τὰ ἀντιπάζουμε ἢ νὰ τὰ ἀντιπαραθέσουμε ἢ μποροῦν νὰ συνυπάρχουν χωρὶς ἀξιολογικὲς διακρίσεις; Τὸ ἓνα, βέβαια δὲν ἀποκλείει τὸ ἄλλο. Ἐξαρτᾶται, ἐξάλλου, καὶ ἀπὸ ποιά ὀπτική γωνία τὰ βλέπεις καὶ πόσο οὐδέτερα τοποθετεῖσαι.

Ὁ μεγαλύτερος ἀδελφὸς γιὰ παράδειγμα, δὲν εἶναι ἀντικειμενικὰ καλύτερος ἀπὸ τὸν μικρότερο. Κάποιες φορές, ὅμως, ἡ σειρά προιμοδοτεῖται εἴτε μὲ τὰ πρωτοτόκια γιὰ τὸν πρῶτο εἴτε μὲ περισσότερη ἀγάπη γιὰ τὸ ὕστερο, τὸ τελευταῖο, τὸ στερνὸ παιδί. Ὁ «Μεγάλος Ἀδελφός», μὲ τὴ σειρά του, κατηγορεῖται γιὰ τὴν ὅλη διαδικασία τῆς «διαφάνειας» πού ἐπιδιώκει καὶ τὴν κατάργηση διαφορῶν μεταξὺ ἰδιωτικοῦ καὶ δημόσιου βίου. Ἄν τὸ θέλαμε θὰ μπορούσαμε νὰ ἀντιπάζουμε σ' αὐτὸν ὄχι τὸν μικρότερο ἀλλὰ τὸν ἐλάχιστο ἀδελφό.

Θὰ μπορούσαμε, δηλαδή, ἀκολουθώντας τὴ σημερινὴ τακτικὴ τῆς ἀγορᾶς, ἀντὶ νὰ διαβάλλουμε τὰ προϊόντα τοῦ ἀνταγωνιστοῦ, νὰ σκύψουμε προσεκτικὰ στὸ κοινὸ μας, νὰ προβάλουμε καὶ νὰ ἐπιδείξουμε τὰ θετικὰ τοῦ δικοῦ μας. Στὴν προκειμένη περίπτωση, τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἐλαχίστου ἀδελφοῦ τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἡ ταυτότητα τοῦ ἐλαχίστου

Σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν ὀργουελλικὸ «Μεγάλο ἀδελφὸ», πού σὰν τὸ τρίτο μάτι ὅλα τὰ βλέπει, ὅλα τὰ ἐποπτεύει καὶ ὅλα τὰ φανερώνει, ἀσκεῖ, λοιπόν, ἐξουσία, ὁ ἐλάχιστος ἀδελφὸς εἶναι ὁ ἔκθετος στὶς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου πού ἐξαρτᾶται ἀπὸ ὅλους καὶ ἀπὸ ὅλα, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἐσωτερικὰ ἐλεύθερος, γιατί δὲν δεσμεύεται μὲ τίποτε, γιατί οὔτε ἔχει, οὔτε κατέχει. Κι ἂν ἔχει, εἶναι σὰν νὰ μὴ κατέχει. Ἀκολουθεῖ τὸ εὐαγγελικὸ «καὶ οἱ ἔχοντες ὡς μὴ ἔχοντες». Δὲν θεωρεῖ τίποτε ὡς ἰδιοκτησία του οὔτε καὶ τὸν ἑαυτό του. Καὶ νὰ εἶχε, μπορεῖ καὶ νὰ τὰ ἔχασε καὶ τώρα παραμένει ἄκληρος, ἔστω κι ἂν ὁ κλῆρος του ἦταν καλὸς στὴν ἀφειρησία. Ἡ περίπτωση τοῦ «ἀσώτου υἱοῦ» εἰκονογραφεῖ τὴν τελευταία παρατήρηση.

Ὁ «τελώνης», δίδυμος ἀδελφὸς τοῦ φαρισαίου, διαφοροποιεῖται. Ἐνῶ ὁ τελευταῖος «ἐπιδεικνύεται» καὶ προβάλλει τὴν εὐσέβειά του καὶ τὶς καλωσύνες του, ὁ τελώνης κρύβεται, στέκεται μακριά.

Δὲν θέλει οὔτε νὰ τὸν βλέπουν, οὔτε τὰ μάτια του νὰ σκώσει στὸν οὐρανό. Τὸ μόνο πού ἔλεγε ἦταν «ὁ Θεὸς νὰ μὲ ἐλεήσει τὸν ἁμαρτωλό». Ἀκολουθοῦσε τὴν ἐπιταγὴ τοῦ Κυρίου γιὰ τὴ στάση τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν πρόκειται νὰ προσευχηθεῖ: νὰ ἀποσύρεται, δηλαδή, στὸ πιὸ ἀπόμερο δωμάτιό του (ταμιεῖον), νὰ κλείνει τὴν πόρτα καὶ νὰ προσεύχεται στὸν Θεὸ Πατέρα, πού εἶναι παρὼν ἐκεῖ εἰς τὸ κρυφὸ μέρος (Ματθαίου 6,6).

Αυτή η *ἀπόσυρση-ἀπόκρυψη* είναι βασική σταθερά. Δεν χρειάζεται η *ἐπίδειξη-προβολή*.

Σε άλλο σημείο ο Ίησους διδάσκει: *«μὴ γνῶτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου»*.

Ἄν θέλετε, στή ζωή αὐτῆ τῆς ἀρετῆς πρέπει νὰ παίζουμε *«κρυφτό»* καὶ μόνον ὁ Θεὸς Πατέρα, πού βλέπει τί γίνεται εἰς τὰ κρυφά, θὰ μᾶς ἀνταμείψει στὰ φανερά (Ματθαίου 6, 3).

Θὰ ἔλεγα ὅτι ὁ Ίησους ὡς πρωτότοκος ἀδελφός μας, ὡς ὁ μεγάλος ἀδελφός μας φροντίζει μὲ τὶς ὁδηγίες πού μᾶς δίνει νὰ μᾶς ἐπιστρέφει στὸν Πατέρα, νὰ μᾶς ἀποδίδει ἐκεῖ πού ἀνηκούμε.

Μᾶς ὑπενθυμίζει *«ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται»* (Λουκᾶ 18, 14). Αὐτὸ δὲν ἰσχύει, ὅταν εἶναι νὰ δοῦμε τὸν Ίησοῦ. Τότε, μὲ κίνδυνο νὰ πέσουμε ἢ καὶ νὰ μᾶς δοῦνε οἱ ἄλλοι καὶ νὰ μᾶς παρεξηγήσουν, μποροῦμε ν' ἀνεβοῦμε καὶ στὴ μουριά ἀκόμα γιὰ νὰ κάνουμε αἰσθητὴ τὴν παρουσία μας καὶ νὰ μᾶς δεῖ ἀπὸ ἐκεῖ πού πρόκειται νὰ περάσει. Ἐμεῖς, ἔστω καὶ ψηλά, τὰ μάτια μας τὰ ἔχουμε χαμηλωμένα καὶ εἶναι Ἐκεῖνος πού σηκώνει τὰ μάτια, μᾶς βλέπει καὶ μᾶς προσκαλεῖ. Αὐτὴ ὅμως ἡ ἱστορία εἶναι μιὰ ἄλλη *«ὑψωση»* (Λουκᾶ 19, 1-10). Προϋποθέτει τὴν ἐκούσια ὑψωση τοῦ Κυρίου στὸ Σταυρό, ἀλλὰ καὶ τὴν κατάβασή Του στὴ γῆ καὶ τὴν κάθοδό του στὸν Ἄδη, γιὰ νὰ συναντήσῃ αὐτοὺς τοὺς ἐλαχίστους, ὅπου ὑπάρχουν. Μὲ ἀφορμὴ τὸν Ζακκαῖο μᾶς τὸ ξεκαθάρισε ἅπαξ διὰ παντός: *«ἦλθε γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός»*.

Ἡ μεγάλη «κρέωση»

Γι' αὐτοὺς τοὺς ἐλαχίστους ἡ Ἐκκλησία ἔχει τὴ μεγάλη εὐθύνη. Κι ἐδῶ θὰ ἔλεγα ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει χρεωμένους ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ τοὺς ὁποίους καὶ θὰ δώσει λόγο. Στὸ καθημερινό της προσκλητήριο πρέπει νὰ εἶναι παροῦσα ὅλη ἡ δύναμη. Θὰ πρέπει ν' ἀνησυχεῖ,

ὅταν κάποιος ἀπουσιάζει. Εἶδατε τί γίνεται, ὅταν κάποιος ἰστιοπλὸς βγῆκε μὲ φουρτουνιασμένη θάλασσα καὶ κινδυνεύει, ὅταν κάποιος ὀρειβάτης δὲν ἔχει ἐπιστρέψει ἢ σὲ περίπτωση καταρρεύσεως μιᾶς οἰκοδομῆς ἢ σὲ πυρκαϊὰ κάποιος εἶναι ἐγκλωβισμένος; **Ἦ** μεγάλη κινητοποίηση καὶ ἐπιχείρηση ἀναλαμβάνεται καὶ ὅλα τὰ σωστικά συνεργεῖα ὁρμοῦν γιὰ τὴ διάσωση αὐτῶν, τῶν κυριολεκτικὰ καὶ ἀριθμητικὰ *«ἐλαχίστων»* σὲ σχέση μὲ τοὺς ὑπολοίπους, πού εἶναι ἀσφαλεῖς, καὶ σὲ σχέση μὲ αὐτοὺς πού τρέχουν γιὰ νὰ σώσουν ἐκείνους πού κινδυνεύουν.

Αὐτὴ ἡ κινητοποίηση ἀπνχεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, πού ἔχει ἑκατὸ πρόβατα καὶ ἀφήνει τὰ *ἐνενήκοντα ἐννέα* γιὰ νὰ τρέξει νὰ πάει νὰ ψάξει καὶ νὰ βρεῖ τὸ *ἕνα, τὸ χαμένο*. Ὁ Χριστὸς δίνει μεγάλη ἔμφαση στὸ ὅτι δὲν εἶναι θέλημα τοῦ οὐράνιου Πατέρα νὰ καθεῖ ἕνας ἀπὸ τοὺς μικροὺς καὶ ἐλαχίστους (Ματθαίου 18,12-14). Ἔχουμε, ἂν μοῦ ἐπιτρέπεται ἡ ἔκφραση, ἕναν Θεὸ *«ἄπληστο»*. Τοὺς θέλει ὅλους παρόντες στὸν οἶκο Του.

Αὐτὴ, λοιπόν, εἶναι ἡ ἀποστολή μας: *«πορευθέντες ζητεῖν τὸ ἀπολωλός»* γιὰ λογαριασμό Του. Αὐτὸ εἶναι πού λέγαμε παραπάνω ὅτι εἴμαστε χρεωμένοι. Ὀφείλουμε *«ὡς λόγον ἀποδώσοντες»* νὰ κάνουμε ὄχι κάτι ἀλλὰ τὸ πᾶν. Θὰ πρέπει νὰ λάβουμε σοβαρὰ ὑπόψη τὴν προφητικὴ φωνὴ τοῦ Ἰεζεκιήλ καὶ νὰ μὴν ὑποπέσουμε γι' ἄλλη μιὰ φορὰ στὴν *«ἱστορικὴ προδοσία»* τῶν ποιμένων (Χρῆστος Μαλεβίτσος)*. Γιατί, τότε, θὰ εἶναι πολὺ ἀργὰ καὶ ἡ καταδίκη μας βεβαία: *«Καὶ διεσπάρη μου τὰ πρόβατα ἐν παντὶ ὄρει... καὶ οὐκ ἐξεζήτησαν οἱ ποιμένες τὰ πρόβατά μου, καὶ ἐβόσκησαν οἱ ποιμένες ἑαυτούς, τὰ δὲ πρόβατά μου οὐκ ἐβόσκησαν, ἀντὶ τούτου, ... ἐκζητήσω τὰ πρόβατά μου ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν καὶ ἀποστρέψω αὐτοὺς τοῦ μὴ ποιμαίνειν τὰ πρόβατά μου, καὶ οὐ βοσκήσουσιν ἔτι οἱ ποιμένες αὐτὰ»* (Ἰεζεκιήλ 34, 6-10).

* Ἐδῶ ὑπαινίσσομαι ἕνα ἐξαιρετικὸ κείμενο τοῦ νεοέλληνα στοχαστῆ Χρήστου Μαλεβίτσου, πού μὲ τίτλο *«Ἡ προδοσία τῶν ποιμένων»* κατεχώρισε ὡς Λόγο προσημασθὸ στὴ μετάφραση τοῦ βιβλίου τοῦ Πάουλ Τίλλιχ, *Τὸ θάρρος τῆς ὑπάρξεως* (ἐκδ. «Δωδώνη», Ἀθήνα 1976, σ. 9-19).